

Profesoriui Telesforui Šiurkui 100 metų

The 100th birth anniversary of Professor Telesforas Šiurkus

2008 metų lapkričio 28 dieną vienam žymiausių pokario chirurgų Telesforui Šiurkui sukanka 100 metų. Tai Lietuvos nusipelnęs gydytojas, profesorius, mokslininkas, medicinos mokslų daktaras.

Profesorius gimė 1908 m. lapkričio 28 d. Mažeikių apskrities Akmenės valsčiaus Gulbinų kaime. Jis buvo vyriausias daugiavaikėje (šeši vaikai – penki broliai ir sesuo) šeimoje, iš kurios vėliau išaugo trys gydytojai – Telesforas ir Jonas, profesoriai, Juozas, docentas. Visų jų prasminga kūrybinė veikla buvo susijusi su Kauno universiteto Medicinos fakultetu.

Telesforas Šiurkus mokėsi Akmenės mokykloje, Viekšnių progimnazijoje, kurią baigė 1926 m., vėliau – berniukų gimnazijoje Šiauliuose, kurią baigė 1929 m. Profesoriaus šeimos gyvenamoji vieta buvo lyg ir Žemaitijos užkampis, tačiau kultūrinis požiūris – anaipol. Viekšniuose gydytojo Antano Biržiškos šeimoje išaugo trys būsimi Lietuvos šviesuoliai – profesoriai Mykolas (Kauno ir Vilniaus universitetų rektorius), Vaclovas ir Viktoras Biržiškos.

Ši aplinka buvo stimulus siekti žinių ir 1929 m. T. Šiurkus įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos skyrių (fakultetą), tačiau 1930 m. buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę.

1931 m. spalio 29 d. baigė karo mokyklą jaunesniojo leitenanto laipsniu ir paleistas į pestininkų karininkų atsargą. Po to vėl tęsė studijas ir 1936 m. gegužės 20 d.

įvertinimu „cum laude“ baigė Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto Medicinos skyrių. Po studijų T. Šiurkui siūloma dirbti universitete, bet jis pasirenka praktinį darbą Kauno miesto ligonių kasose (dabar – Centro poliklinika). Dirbo gydytoju vidaus ligų klinikoje, o 1937 m. ėmėsi chirurgo darbo.

Vyko stažuotis į Vienos traumatologijos kliniką, vadovaujamą žymaus traumatologo profesoriaus L. Behlerio (Boehler), garsėjusio puikiais diagnostiniais gebėjimais, technika, kruopštumu. Tai turėjo didelės reikšmės T. Šiurkaus tolesnių darbų pobūdžiui, ypatingam traumatologijos

pomėgiui visą gyvenimą.

Profesorius Mykolas Biržiška Viekšniuose pastatė ir padovanojo visuomenei Sveikatos namus ir kvietė jauną gabų gydytoją T. Šiurkų atvykti dirbti. Tačiau 1940 m. įkūrus Hospitalinės chirurgijos katedrą, jos vedėju paskirtas profesorius V. Kuzma. Jis skaitė bendrosios chirurgijos kursą, o praktikos darbus buvo patikėta vesti T. Šiurkui. Taigi, V. Kuzma tapo pagrindiniu T. Šiurkaus chirurgijos mokytoju. V. Kuzma buvo plačių pažiūrų, ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje pripažintas chirurgas, kviečiamas operuoti į įvairias šalis.

Klinikinis darbas vyko Kauno miesto ligoninėje, senamiestyje, prie Aleksoto tilto, Muitinės gatvėje (vėliau čia įsikūrė psichiatrijos ligoninė, dabar Dailės fakultetas).

Vokiečių okupacijos metais V. Kuzma ir T. Šiurkus iš Medicinos universiteto buvo pašalinti. Nuo 1942 m.

Išrašas iš VDU Medicinos fakulteto tarybos posėdžių:

1944-08-30 asist. T. Šiurkus „pakeliamas“ į vyr. dėstytojus.

1944-10-04 (Nr. 562) vyr. dėst. T. Šiurkui pavedama skaityti Bendrosios chirurgijos kursą.

1945-10-17 (Nr. 567) Dekano V. Lašo siūlymą parėmus komisijai (prof. R. Mažylis, doc. J. Jaržemskas), T. Šiurkus renkamas docentu ir Bendrosios chirurgijos katedros vedėju

Bendrosios chirurgijos katedros vedėjai:

T. Šiurkus 1945–1951;

I. Odinovas 1951–1955;

T. Šiurkus 1955–1974;

V. Vaškelis 1974–1986;

A. Purtokas 1986–1993;

J. Pundzius 1993–1994;

A. Purtokas 1994–1998.

T. Šiurkus dirbo Kauno m. III poliklinikos chirurgu. 1944 m. rugpjūčio 2 d. atkūrus VDU Medicinos fakultetą, 1945 m. buvo įsteigta Bendrosios chirurgijos katedra. T. Šiurkus priimtas dėstytoju ir vyr. asistentu, išrinktas šios katedros vedėju, po pusmečio, 1950 m., – docentu.

Pokario Lietuvoje gydytojų labai trūko, todėl T. Šiurkus vienu metu dirbo gydomąjį, konsultacinį, mokomąjį, mokslinį bei organizacinį darbą – ėjo net ketverias pareigas: Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninės Chirurgijos skyriaus vedėjo, ligoninės direktoriaus, 1945–1946 m. Medicinos mokyklos direktoriaus, 1945–1951 m. Bendrosios chirurgijos katedros vedėjo. Pokariu buvo paskirtas Kauno apskrities vyriausioju chirurgu, o panaikinus pareigybę ėjo Kauno miesto vyriausiojo chirurgo pareigas (1950–1956). 1949 m. Vilniaus universitete apgynė medicinos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją. Nuo 1956 m. liko tik KMI Bendrosios chirurgijos katedros vedėju ir atsidėjo gydomajam ir moksliniam darbui. Bendrosios chirurgijos mokomoji bazė buvo Raudonojo Kryžiaus ligoninė (vėliau – Kauno miesto I tarybinė ligoninė).

Iki tol bendrieji chirurgai teikė chirurginę pagalbą visose medicinos srityse. Mokėjo tai tinkamai daryti, nes specializuotų chirurgų nebuvo. Apie 1965–1968 m. prasidėjo intensyvi specializacija, jau išaugo nauja chirurgų karta. Atsirado specializuoti neuro-

chirurgijos, torakalinės chirurgijos, kardiouchirurgijos, kraujagyslių chirurgijos, urologijos skyriai. Tuo metu po medicinos profilizacijos Bendrosios chirurgijos katedrai I tarybinėje ligoninėje lieka tik Abdominalinis skyrius, kuriame buvo daromos visos sudėtingiausios pilvo, skydliaukės operacijos.

1965 m. T. Šiurkui suteiktas nusipelnusio gydytojo, 1970 m. – profesoriaus vardas.

1970 m. Kauno medicinos instituto Bendrosios chirurgijos katedra ir Bendrosios chirurgijos skyrius perkelti ir ilgam įkurinami (iki 1999 m.) 3-ioje Kauno klinikinėje ligoninėje Aukštuosiuose Šančiuose. Kartu perkeliama ir Vidaus ligų propedeutikos katedra (iki 2002 m.), kuriai vadovavo prof. A. Žiugžda.

T. Šiurkus mėgo operuoti, operuodavo daug. Labiausiai jam patiko traumatologija, skydliaukės, venų, urologinės operacijos. Dar nuo 1937 metų, kai prof. V. Kuzma vykdavo konsultuoti į Panemunės tuberkuliozės sanatoriją, važiuodavo kartu. Ir pokario metais dažnai operuodavo sergančiuosius tuberkulioze Raudonojo Kryžiaus sanatorijoje, nes ten buvo gerai įrengta operacinė. Operacijas atlikdavo radikaliai. Pradėjo spinalinę anesteziją. Po operacijų daug dėmesio skyrė ligonių slaugai. Labai dažnai buvo kviečiamas į ligoninę operuoti, padėti bet kuriuo paros metu.

Nemažai išugdytų Profesoriaus mokinių pasklido po visą Lietuvą, įsitvirtino įvairiuose specializuotuose sky-

riuose. Tačiau chirurgų tarpusavio ryšiai per chirurgijos draugijas, studentų mokslinę draugiją (SMD) išliko glaudūs.

Nuo 1935 m. T. Šiurkus rašė į periodinę medicinos spaudą. Paskelbė daug straipsnių žurnale „Medicina“. Jo rašytinę bibliografiją sudaro 177 moksliniai straipsniai chirurgijos klausimais, vadovėliai, metodinės priemonės, monografijos. Mokomajam darbui rengėsi atsakingai, todėl vienas pradinių etapų buvo prof. N. Rufanovo vadovėlio „Bendroji chirurgija“ vertimas į lietuvių kalbą 1957 m. Tuo metu lietuviškų medicinos terminų žodynas buvo nepakankamas, todėl T. Šiurkus labai daug prisidėjo prie lietuviškosios chirurgijos terminijos kūrimo.

Svarbiausias prof. T. Šiurkaus indėlis į Lietuvos chirurgiją yra jo parašytas pirmasis lietuviškas bendrosios chirurgijos vadovėlis „Bendroji chirurgija“ (1965 m.). Pataisytas 2-asis leidimas išleistas 1975 m., jau po profesoriaus mirties. Šis kapitalinis veikalas buvo skirtas akademiko profesoriaus V. Kuzmos šviesiam atminimui. Prof. Pranas Norkūnas rašė, kad ilgametis vadovavimas KMI Bendrosios chirurgijos katedrai, klinikai ir dėstymas aukštojoje mokykloje leido T. Šiurkui imtis šio sunkaus ir svarbaus darbo. Tai plataus masto veikalas, kuriame nuosekliai ir tiksliai, laikantis dabartinio medicinos mokslo lygio, išdėstyta autoriaus per kelis dešimtmečius sukaupta klinikinė medžiaga, pateikta originalių ir modifikuotų gydymo ir profilaktikos metodų. Šis pirmasis lietuvių kalba originalus bendrosios chirurgijos vadovėlis, gausiai iliustruotas vertingais ir retais klinikiniais pavyzdžiais ir paveikslais, naudingas ir šiandien tiek moksliniu, tiek pedagoginiu požiūriu.

Be to, 1969 m. buvo išleistas bendrosios chirurgijos praktikos darbų 1-asis leidimas ir 1971 m. – 2-asis leidimas. Profesorius T. Šiurkus buvo 1969 m. išleisto vadovėlio „Klinikinė chirurgija“ bendraautorius (vyr. redaktorius Pr. Norkūnas).

T. Šiurkus parašė ir išleido šias monografijas: „Kraujo perpylimas“ (1959 m.), „Vladas Kuzma“ (1967 m.), „Kraujas medicinoje“ (1968 m.), „Skydliaukės ligos“ (1972 m.). Vadovaudamasis posakiu „praeitis yra mūsų dabartyje“ jis daug rašė Lietuvos medicinos istorijos klausimais, dalyvaudavo konferencijose medicinos istorijos klausimais.

Profesorius buvo puikus pedagogas, mėgo skaityti paskaitas. Per paskaitas stengdavosi pademonstruoti ligonius. Daug dėmesio skyrė studentų mokslinės draugijos chirurgijos būreliui. Vadovavo studentų darbams, dalyvaudavo SMD suvažiavimuose. Vykdavo tobulinti į Suomijos, Rygos, Estijos, Maskvos, Sankt Peterburgo klinikas.

Ilgą laiką T. Šiurkaus vadovaujamoje Kauno medicinos instituto (vėliau – Kauno medicinos universiteto) Bendrosios chirurgijos katedroje ir klinikoje buvo operuojami visų profilių ligoniniai, o tai reikalavo nuolat mokytis, diegti naujus metodus. Profesorius skatino bendradarbius tobulinti praktinės chirurgijos įgūdžius, dirbti mokslinį darbą.

Beveik 30 metų chirurgai stebėjo jį operuojant, asistavo jam, klausėsi jo paskaitų. Profesoriaus mintis, mokslinius darbus tęsia jo mokiniai. Studentai daug metų mokėsi ir mokosi iš jo vadovėlių, straipsnio autorius taip pat buvo Profesoriaus studentas ir bendradarbis. Dr. E. Gaidamonis savo 2002 m. išleistą monografiją „Pilvo traumos“ dedikavo profesoriui T. Šiurkui.

Telesforas Šiurkus mirė 1974 m. lapkričio 5 d., palaidotas Petrašiūnų kapinėse Kaune. Kaip vienas iš Lietuvos chirurgijos patriarchų, jis paliko ženklų pėdsaką Lietuvos chirurgijoje. Taigi šiandien su pagarba minime Profesoriaus gimimo šimtmetį.

Doc. Eduardas Kelbauskas

*KMU Bendrosios chirurgijos katedra,
Kauno 2-oji klinikinė ligoninė*